

»Pr` Palčič so pa šival«

Mama Alojzija, rojena Unetič v Sajevcah pri Kostanjevici leta 1889, se je šiviljske obrti izučila leta 1906 v Kostanjevici pri Krki, kjer je kot pomočnica delala do leta 1910. Takrat se je poročila z Janezom Palčičem, ki se je rodil leta 1879 v Prekopi pri Kostanjevici. Po nekaj letih sta se zakonca preselila na Bled, nato na Jesenice in kasneje na Hrušico. Stanovanje sta dobila v Restavraciji, kjer je mama že kmalu odprla samostojno šiviljsko obrt in jo opravljala do začetka druge svetovne vojne leta 1941.

Družina Palčič leta 1936
(Last J. Palčič)

Obrt je pričela s šivalnim strojem znamke Gritzner in eno vajenko. Ker je bilo dela vedno več, je nabavila še drugi stroj znamke Singer. Oba takrat novejša šivalna stroja sta že imela okrogle čolničke namesto podolgovatih, ki so bili značilni za starejše izvedbe strojev. Prvi vajenki, ki sta pri Alojziji Palčič ostali tudi po izučitvi obrti, sta bili Milka Strmšek in Anči Mesotič. Kasneje so se pri njej izučile še Danica Lipovšek, Minca Lakota, Radica in Vida Štefe, Minka Levstik, Elvica Feldin ter hčeri Anica in Ivanka. Moji sestre sta nato delali pri mami kot redni šiviljski pomočnici. Ostale pa so pomagale le občasno, ko je bilo dela več ali pred prazniki. Največkrat je prišla na pomoč Milka Strmšek, saj je bila naša sosedka. Vse vajenke, tudi tiste, ki so se učile le nekaj mesecev, so bile iz železničarskih družin. Praktični del zaključnega izpita so opravljale pri šiviljskih mojstricah na Jesenicah, Lampičevi in Medjevi. Teoretični del izpita pa so morale opraviti pri Obrtni zbornici v Kranju. Vajeniška doba je trajala tri leta ob obrtni šoli, ki so jo obiskovale enkrat tedensko. Plačilo, odvisno od vrednosti in količine opravljenega dela, pa so prejemale ob sobotah. Takrat so bila nekaj let moderna plisirana krila, zato je bilo treba v blago vlagati posebne od 1 do 3 cm široke metalne »šince«. Ko so bile »šince« vložene, je bilo treba blago še vlažno zlikati, da je nastal »plesir«. Likalniki so bili še na oglje, ki ga je dobavljal oglar Šturm z Dovjega. Uporabljali so se tudi likalniki z železnim vložkom, ki so ga segreli v štedilniku na trda goriva. Ker se je dogajalo, da ljudje niso imeli denarja za plačilo šiviljskih uslug, so predvsem na kmetih plačevali z dostavo raznega materiala, kot so drva, krompir, zelje in repa. Nekaterе stranke so sešita oblačila prevzele osebno, drugim pa so bila dostavljena na dom celo na Jesenice. Ker je bilo delo opravljeno kvalitetno in v dogovorjenem roku, ga je bilo vedno dovolj. Predvsem pozimi je mama za vse sodelavke ob koncu sobotnega dela pripravljala tople ocvirke in domač bel kruh,

kar je bilo tudi priznanje in nagrada za vestno opravljeno tedensko delo. Ob sobotah pa je bilo ob zaključku del treba še poribati lesen pod. To sta navadno opravili domača šivilja in ena od vajenk.

Ob vhodu v hišo je bila na levi strani pritrjena tabla z napisom »Šiviljstvo Palčič Alojzija«, ki ga je s tušem in ostrorobimi črkami zapisal brat Ernest. Železnici je mama zaradi opravljanja obrti v železničarskem stanovanju plačevala po 7,5 din letne takse, ki jo je pobiral obhodnik proge in zabeležil v posebno knjigo. Ko se je s pričetkom druge svetovne vojne mamino šiviljstvo zaključilo in je bila družina Palčič leta 1942 izgnana v Nemčijo, so s pročelja hiše odstranili tudi tablo z napisom »Šiviljstvo Palčič Alojzija«.

Janez Palčič

»Po fasngo smo pa hodil u Lublano«

Železnica je imela v času kraljevine Jugoslavije v večjih mestih svoje nabavno-prodajne zadruga. Ena od teh, ki se je imenovala »Naproza« je bila na Masarykovi ulici 15 v Ljubljani. Njen naslov je na stavbi viden še danes. V dvonadstropni stavbi so bili poleg centrale za vse slovenske železniške trgovine v podaljšku skladiščni prostori z nakladalno rampo in dostavnim tirom. To mi je povedal nekdanji hišnik Pertot. Tu pa je imela kasneje sedež ena od samostojnih enot Železniškega gospodarstva Ljubljana, kjer sem služboval v letih od 1971 do 1985.

Zaradi težkih življenjskih razmer so ob pomanjkanju hrane in drugih vsakdanji dobrin slovenske železnice pomagale svojim zaposlenim. Nekatere železničarske družine so se pomoči redno, druge pa vsaj občasno posluževale. Pri nas, Palčičevih, je bilo takole:

Z mamo sem še majhen redno vsak mesec odhajal po nakupih v Naprozo. Za prevoz sva koristila brezplačne železniške vozovnice »temporerke«. Vsakokrat sem komaj dočakal, da se bom spet peljal z vlakom. Ker je bila to takrat velika ugodnost, sem bil kar malo važen. Mama je imela s seboj nabavno knjižico za vpisovanje nakupov in cen. Kot spremljevalcu mi je vedno kupila za 50 par bonbonov – »cenzelce in štofelce«. Očetu so vrednosti mesečnih nakupov odtegovali od plače in obračunavali letne obresti, katere smo vnovčili za izredne nakupe čevljev, blaga, ... Tako je potekalo vse zelo točno in preprosto. Drobne nabavljene stvari sva naložila v »rajzekorbo« ali v pleten kovček, ostali naročeni material pa so naložili v zaboj, ki se je zapiral s ključavnico – obešanko. En ključ je imela stranka – lastnica zaboja, drugega pa trgovina. Po nekaj dneh so ga naložili na poseben tovorni vagon (G-voz) in ga kot pošiljko pripeljali na odstavni tir postaje na Hrušici. O dostavi so bile stranke pravočasno obveščene, da so ga lahko odpeljale domov, spraznile in praznega vrnile v vagon naslednji dan. Vse je potekalo brez napak in pomanjkljivosti po ustaljenem »železniškem vrstnem redu«.